

Л. Є. Фурдичко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, Національний університет "Львівська політехніка"
О. М. Піхоцька,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, Національний університет "Львівська політехніка"

DOI: 10.32702/2306-6806.2018.11.45

ПРИЧИНИ ЗРОСТАННЯ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ, ЙОГО УПРАВЛІННЯ І ОБСЛУГОВУВАННЯ, ОПТИМІЗАЦІЯ БОРГОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

L. Furdychko,
Candidate of economic sciences,
associate Professor of Finance National University "Lviv Polytechnic"
O. Pikhotska,
Candidate of economic sciences,
associate Professor of Finance National University "Lviv Polytechnic"

CAUSES OF DEVELOPMENT OF THE PUBLIC DEBT, ITS MANAGEMENT AND SERVICE,
OPTIMIZATION OF UKRAINE'S FOREIGN POLICY

Статтю присвячено формуванню та зростанню державному боргу і стану боргової політики України. Держава для фінансування та покриття витрат на управління та обслуговування державного боргу повинна знайти додаткові джерела фінансових ресурсів, які б забезпечили скорочення боргового тягаря та сприяли б розвитку національної економіки. Для України державний борг є великою гострою фінансово-економічною проблемою. Адже він перешкоджає економічному росту країни, погіршує її фінансове становище та гальмує розвиток України в майбутньому.

В умовах затяжної кризи в Україні, відбулось зростання та накопичення державного боргу, що негативно вплинуло на боргову і фінансово-економічну політику в цілому. Така ситуація вимагає формування середньо- і довгострокої стратегії боргової політики, в основі якої має бути підвищення боргової стійкості та фінансової безпеки держави. Для цього необхідно мінімізувати ризики з коливання валютного курсу в Україні, девальвації гривні; оптимізувати структуру державного боргу; змінити систему управління і його обслуговування; знаходити нові джерела залучення коштів в економіку країни. Боргова політика має здійснюватись у тісному взаємозв'язку із фіскальною і грошово-кредитною політикою, які в такій взаємодії залежать одна від одної і впливають на розвиток України.

У міжнародній практиці використовують різні показники оцінки стану державного боргу. За вимогами Маастрихтського договору, державний борг не повинен перевищувати 60% валового внутрішнього продукту, а Світовий банк критичним рівнем державного зовнішнього боргу вважає 50% від валового внутрішнього продукту.

The article is devoted to the formation and growth of the state debt and the state of debt policy of Ukraine. The state to finance and cover the costs of managing and servicing the public debt should find additional sources of financial resources that would reduce the debt burden and contribute to the development of the national

economy. For Ukraine, public debt is a major acute financial and economic problem. After all, it hinders economic growth of the country, worsens its financial situation and hinders the development of Ukraine in the future. In the conditions of a prolonged crisis in Ukraine, the growth and accumulation of public debt took place, which negatively affected the debt and financial and economic policy in general. This situation requires the formation of a medium — and long-term strategy of debt policy, which should be based on increasing the debt sustainability and financial security of the state.

To do this, it is necessary to minimize the risks of fluctuations in the exchange rate in Ukraine, devaluation of the hryvnia; optimize the structure of public debt; change management system and its maintenance; find new sources of raising funds in the economy of the country. Debt policy should be carried out in close relation with fiscal and monetary policy, which in such interactions depend on one and affect the development of Ukraine.

In international practice, various indicators of state debt assessment are used. According to the requirements of the Maastricht Agreement, the state debt should not exceed 60% of gross domestic product, and the World Bank considers the critical level of public external debt to be 50% of gross domestic product.

Ключові слова: обсяг державного боргу, управління державного боргу, обслуговування державного боргу, боргова політика, боргова безпека, державні запозичення.

Key words: volume of state debt, public debt management, state debt service, debt policy, debt security, state borrowing.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Державний борг є важливою складовою фінансової системи. Він виступає дієвим інструментом у механізмі макроекономічного регулювання, забезпечення додатковими ресурсами і засобом реалізації економічної стратегії держави. Управління та обслуговування державного боргу є важливим завданням економічної, боргової політики, умовою стабільності її фінансової системи, особливо в сучасному періоді розвитку України. Основними проблемами управління та обслуговування державного боргу в Україні є: великий обсяг державного боргу і його постійне зростання; недосконала законодавча база, яка потребує змін; нерегульований механізм реструктуризації боргу і його обслуговування в співвідношенні до реальних макроекономічних показників соціально-економічного розвитку країни. Все це негативно впливає на фінансове становище країни та перешкоджає економічному розвитку України на перспективу.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженням проблематики щодо державного боргу, аналізу і механізму управління та обслуговування його, присвячені наукові праці українських вчених, якот: О.В. Борисюка, Н.В. Зражевської, В.П. Каменської, С.А. Лондар, О.П. Макар і інших. У працях цих науковців розкрито вплив різних чинників на формування державного боргу, на напрями управління державним боргом в Україні, зроблено оцінку і визначено прогнози державного боргу на майбутнє.

НЕВИРІШЕНІ ЧАСТИНИ ПРОБЛЕМИ

Питання проблеми формування державного боргу в Україні та всі процеси пов'язані з ним на сьогодні є дуже актуальними, адже з кожним роком боргові зобов'язання України зростають і, відповідно, зростають витрати на його управління та обслуговування. Найбільш гостро в сучасній Україні стоїть питання ефективного визначення її боргової політики щодо залучення і витрачання державних запозичень.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження є формування і накопичення внутрішнього і зовнішнього державного боргу України, його управління і обслуговування та визначення стратегічних напрямів боргової політики країни на майбутнє шляхом скорочення державних запозичень.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Рівень розвитку національної економіки оцінюється мірою використання національного багатства для забезпечення національної безпеки, високого рівня якості життя населення і конкурентоспроможності країни на міжнародних ринках. Наявність державного боргу, його розміри впливають на всі сторони життя країни.

Розвиток України сьогодні відбувається в складних економічних, соціальних і політичних умовах. Державний борг України сформувався і продовжує зростати під впливом певних факторів, в основі яких є соціально-економічна, політична кризи; криза державних фінансів і грошово-кредитної системи; послаблення фінансової стійкості і рівноваги; дефіцити торговельного і платіжного балансів; хронічний дефіцит державного балансу тощо. Все це впливає на недоотримання відповідного обсягу валового внутрішнього продукту, обсягів фінансових ресурсів на макро — і макrorівнях, на зростання інфляції, росту дефіциту державного бюджету та державного боргу та, відповідно, на погіршення добробуту громадян.

Стан державного боргу України регулюється рядом нормативно-правових актів, основними з яких є Конституція України, Закон України "Про Державний внутрішній борг", Закон України "Про структуру внутрішнього державного боргу України", Бюджетний кодекс України, Закон України "Про Державний бюджет на 2017 рік", Закон України "Про Національний банк України" тощо.

Відповідно до Бюджетного кодексу України, "державний борг — загальна сума заборгованості держави, яка складається з усіх випущених і непогашених боргових зобов'язань держави, включаючи боргові зобов'яз-

Таблиця 1. Показники державного і гарантованого державою боргу України за 2010–2017 роки

Роки	Державний внутрішній борг		Державний зовнішній борг		Гарантований державою борг		Курс долара до гривні 100 дол	Державний і гарантований державою борг	
	млрд грн	млрд дол	млрд грн	млрд дол	млрд грн	млрд дол		млрд грн	млрд дол
2010	141,7	17,9	181,8	22,9	108,8	13,7	793,6	432,3	54,5
2011	161,5	20,3	195,8	24,6	115,8	14,5	796,8	473,1	59,4
2012	190,5	24,5	208,9	26,8	116,3	14,9	779,1	515,7	66,2
2013	257,0	32,2	223,3	28,0	104,6	13,1	799,0	584,9	73,3
2014	461,0	29,3	486,0	30,8	153,0	9,8	1576,0	1100	69,9
2015	508,0	24,1	825,9	39,5	237,9	11,3	2109,6	1571,8	74,9
2016	670,6	26,6	980,2	38,9	278,9	11,1	2520,0	1929,7	76,6
2017	689,4	25,6	970,3	36,1	311,5	11,6	2696,0	1971,2	73,3

Джерело: [5].

Таблиця 2. Структура державного та гарантованого державою боргу на 31.08.2018 року

млн грн.	Зовнішній борг	Внутрішній борг	Усього
Державний борг	1 070 820,1	759 063,4	1 829 883,5
Гарантований державою борг	273 569,0	13 215,3	286 784,3
Сукупний борг	1 344 389,1	772 278,7	2 116 667,8

Джерело: [6].

зання держави, що вступають в дію в результаті вида-них гарантій за кредитами, або зобов'язання, що виникають на підставі законодавства або договору" [1].

Обсяг державного боргу регулюється законодав-ством України. Для покращення управління та обслу-говування зовнішнього і внутрішнього боргів бюджет-ним кодексом України встановлено, що основний обсяг державного боргу не повинен перевищувати 60% фак-тичного річного обсягу ВВП України. Крім того, граничні обсяги державного внутрішнього і зовнішнього боргів України і надання державних гарантій здійснюється в межах, що встановлюються на кожний бюджетний період [2].

Відповідно до Маастрихтського договору, співвідно-шення державного боргу до ВВП у Європейському Союзі повинен бути нижче 60%. Середній рівень цього показника у Європейському Союзі у 2017 р. становив 81,6%, а у Єврозоні — 86,7% [11].

Співвідношення обсягу державного боргу до рівня валового внутрішнього продукту в Україні повинен бути співзвучним із цим співвідношенням Європейського Союзу, адже Україна в сучасному її розвитку, прагне стати членом Євросоюзу в найближчій перспективі.

Боргова політика держави безпосередньо пов'яза-на із державними запозиченнями, які направлені на фінансування дефіциту державного бюджету, зокрема в розрізі фінансування поточних видатків, на погашен-ня боргів минулих періодів та гарантованих державою кредитів підприємствам, в інвестиційні проекти, особ-ливо, в галузі будівництва і лише незначна частина орі-єнтована на підтримку стратегічних галузей, в реальний сектор економіки та на підтримку інноваційних про-ектів, що позитивного впливу на ефективний розвиток економіки не справляє. Це зумовлено нечіткою страте-гією боргової політики. Тому державні запозичення не мають позитивного ефекту на розвиток країни [3].

Соціально-економічний розвиток України відбу-вається в умовах збереження певних викликів і ризиків. Основними з яких можна виділити:

- загроза ескалації бойових дій на сході;
- вірогідність погіршення зовнішньоекономічної кон'юнктури на світових товарних ринках;
- міграційні процеси та інші.

Обсяг платежів з погашення державного боргу на 2018 рік прогнозується в розмірі 175 725,5 млн грн, що на 46 166,5 млн грн більше, ніж у 2017 році, в тому числі, погашення зовнішнього державного боргу — 61 703,3 млн

грн, або на 30 763,3 млн грн. більше плану на 2017 року; погашення внутрішнього державного боргу — 114 024,2 млн грн, або на 15 403,2 млн грн більше плану на 2017 року [4].

Загальні виплати за державним боргом, що мають бути здійсненні у 2018 році за рахунок державного бюджету, оцінюються на рівні 305 925 млн грн, з яких 193 364 млн грн — виплати за внутрішнім боргом та 112 561,4 млн грн складаються виплати за зовнішнім бор-гом.

Враховуючи структуру державних запозичень у 2017 році та прогнозних запозичень у 2018 році, на кінець 2018 року частка внутрішнього державного боргу ста-новитиме 37,6% від обсягу державного боргу, а частка зовнішнього боргу 62,4% [4].

У таблиці 1 подано статистичні дані за останні сім років, які показують реальну картину боргу України за 2010–2017 роки.

Ця таблиця показує, що за період від 2010–2017 років, державний борг України зростає значними тем-пами і у 2017 році гарантований державою борг зріс майже в тричі в гривневому еквіваленті, а державний і гарантований державою борг збільшився в п'ять разів у гривневому еквіваленті і у два рази в доларах США.

У такому стані Україна має великі проблеми в фінан-совій та економічно-соціальній сферах після зміни вла-ди внаслідок трагічних подій у 2014 році. Починаючи з цього року і до сьогодні роки є найскладнішими для вітчизняної економіки.

За даними Міністерства фінансів України відбу-ватиметься зростання граничного розміру гарантованого державою боргу до кінця 2018 року у 2,3 рази і може зрости до 747,6 млрд грн, а граничний розмір держав-ного боргу України станом на кінець 2018 року не пере-вищить 1,999 трлн грн. Співвідношення державного бор-гу до ВВП, згідно із прогнозами Міністерства фінансів, виросте з 75,6% у 2017 році до 82,4% до кінця 2018 року [6].

У Програмі управління державним боргом на 2018 рік, зазначено, що загальні виплати за державним боргом в цьому році мають бути здійснені за рахунок коштів державного бюджету та оцінюються на рівні 305 925,8 млн грн, з яких 63,2% або 193 964,4 млн грн — виплати за внутрішнім боргом і 36,8%, або 112 561,4 млн грн, ста-новлять виплати за зовнішнім боргом. Частка видатків з обслуговування державного боргу у видатках загаль-ного фонду державного бюджету на 2018 рік станови-тиме 14,3%. В структурі загальних виплат:

Таблиця 3. Прогнозна динаміка показників макроекономічної політики на 2018–2021 роки (% , якщо не зазначене інше)

№	Показники, %	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1.	Реальне зростання ВВП	2,3	2,9	3,2	3,5	4,0	4,0
2.	Темпи зростання інфляції	12,4	10,0	7,0	6,0	5,0	5,0
3.	Відношення балансу державного бюджету до ВВП	-2,2	-3,1	-2,5	-2,3	-2,1	-2,0
4.	Відношення державного боргу до ВВП	81,2	91,4	85,5	78,1	71,6	65,6
5.	Відношення сальдо поточного рахунку платіжного балансу до ВВП	-3,6	-3,0	-3,0	-2,4	-2,3	-2,9
6.	Валові резерви (млрд дол. США)	15,5	22,3	29,5	30,1	30,8	32,0

Джерело: [10].

— за типами платежів — погашення становитиме 57,4%, обслуговування — 42,6%;

— за валютами платежів — в українській валюті 36,74%, доларах 43,54%, СПЗ 15,58%, Євро 4,15 та інших валютах 0,18% [6].

Проаналізувавши державний борг, можна зробити висновок, що в Україні відбувається нарощування як зовнішнього, так внутрішнього державного боргу, що пояснюється негативними процесами впливу внутрішніх і зовнішніх чинників на нього та неефективною борговою політикою в Україні.

Основними чинниками, що спричинили неефективну боргову політику уряду України, є: девальвація гривні (що призвело до збільшення боргу та вартості його обслуговування); падіння реального валового внутрішнього продукту; зниження внутрішнього споживчого попиту внаслідок інфляційних процесів та безробіття; негативний вплив реальної відсоткової ставки Національного банку України на боргову сферу та обмеження функціонування ринку позичкового капіталу.

Взаємозв'язок державних запозичень та рівнем безробіття виражається через співвідношення державного боргу до валового внутрішнього продукту, який виробляється в країні. Якщо темпи зростання державного боргу перевищують темпи зростання валового внутрішнього продукту, тоді відбувається спад економіки, що веде за собою скорочення робочих місць на ринку праці та призводить до зростання рівня безробіття в країні, що спостерігається сьогодні в Україні.

Крім цього, наявна низка бюджетних проблем: необхідність покриття дефіциту Пенсійного фонду, фінансування за рахунок державних запозичень державного бюджету, невиконання планів надходжень від приватизації державного майна, необхідність державної підтримки державних підприємств та банків [7].

Тенденція зростання частки гарантованого державою боргу вплинула на зниження рівня боргової безпеки країни. Збільшення частки державного боргу в іноземній валюті сприяє зростанню валютних витрат уряду з обслуговування боргових зобов'язань, створює загрозу подальшої девальвації гривні [7].

Основними причинами, які призвели до зростання державного і гарантованого державою боргу в Україні, є:

- 1) необхідність нарощування валютних резервів, які значно вичерпалися валютною інтервенцією Національного банку України;
- 2) залежність України від імпорту енергоносіїв;
- 3) технічна відсталість значної частини сфер національної економіки;
- 4) політична криза, анексія Автономної Республіки Крим та тривалий військовий конфлікт на сході країни;
- 5) використання державних запозичень для покриття дефіциту державного бюджету, зумовленого збільшенням витраток на оборону та обслуговування державного боргу, сформованого у попередні роки;
- 6) необхідність потужної державної підтримки державних підприємств та банків [8].

Серед проблем управління державного боргу України можна виділити:

— швидке зростання обсягів державного боргу;

— перевага зовнішньої заборгованості в структурі державного боргу, що несе в собі валютний ризик;

— великі розміри гарантованого державою боргу, що викликає додаткові витрати в зв'язку з неплатоспроможністю позичальників;

— значна заборгованість перед міжнародними фінансовими організаціями та органами управління іноземних держав, що породжує економічну небезпеку в країні;

— слабкий розвиток внутрішнього ринку державних цінних паперів, що ускладнює залучення державних позик;

— відсутність досконалого механізму активного управління державним боргом та ефективного використання залучених коштів [8].

Подальше зростання державного боргу України є дуже небезпечним і може призвести до втрати економічної незалежності, вилучення з фінансового ринку коштів, які б могли бути використані на розвиток реального сектору економіки, зменшення конкурентоспроможності на внутрішніх і зовнішніх ринках, спад рівня життя населення країни. А досягнення прогнозованого рівня загрожуватиме Україні дефолт. Для запобігання негативних наслідків необхідно удосконалити механізм управління державним боргом на інституціональному рівні, удосконалити нормативно-правову базу, а також підвищити рівень власного валового внутрішнього продукту шляхом модернізації вітчизняних підприємств [9].

Важливо відзначити, що наростання державного боргу України, тягне за собою зниження рівня боргової безпеки держави, що спричиняє негативні наслідки, такі як:

— зменшення валютних резервів та скорочення імпорту;

— зростання відсоткових ставок на ринку державних запозичень;

— зменшення виробничого споживання внаслідок падіння інвестицій;

— зниження міжнародного престижу країни та рівня життя населення та інші [8].

За даними показниками розвитку України, що визначені на 2018 рік Міністерством фінансів, очікується обсяг валового внутрішнього продукту на рівні 3,2 % і прогнозується його подальше зростання. Відповідно, рівень державної заборгованості повинен зменшуватись, адже появляться кошти для обслуговування державного боргу і покращиться становище боргової політики країни (табл. 3).

Прогнозується, що до 2021 року, рівень державної заборгованості знизиться до рівня нижче 70% валового внутрішнього продукту при успішній і продуманій борговій політиці уряду України та зростанні темпів розвитку економіки країни.

На основі досліджень сучасного стану і тенденцій боргової політики України, можна зробити висновки:

— внаслідок проведення українським урядом політики, зорієнтованої на інфляційні механізми погашення дефіциту бюджету, загальна сума державного боргу постійно зростає;

— особливістю державного боргу України є значне перевантаження у його структурі зовнішньої складової;

— на позичковому ринку простежується тенденція до збільшення строковості державних цінних паперів;

— спостерігається тенденція до збільшення обсягів фінансування програм розвитку, про що свідчить зростання частки гарантованого боргу внаслідок залучення кредитних ресурсів для будівництва та реконструкції автомобільних доріг, проте фінансування програм розвитку в реальному секторі економіки необхідно збільшувати.

Таким чином, оптимізація боргової політики України потребує розробки та впровадження цілісної стратегії, яка поєднуватиме завдання удосконалення нормативно-правового та інституційного забезпечення боргової політики, коротко- та середньострокові орієнтири управління державним боргом, інструменти радикального підвищення ефективності інвестиційної складової бюджетних витрат та стратегічні завдання переорієнтації боргової політики, зменшення боргового тягаря та розвитку альтернативних, непозичкових інструментів фінансування бюджетних витрат [9].

ВИСНОВКИ

У сучасній Україні повинна бути вироблена стратегія з питань залучення державних запозичень та управління ними на основі узгодження між собою бюджетної, валютної, грошово-кредитної, інвестиційної та податкової політики. В умовах загрозового стану боргової безпеки першочерговим повинна бути розробка довгострокових планів залучення і управління державними запозиченнями, де мають міститися напрями залучення коштів та критерії ефективності їх використання.

Боргова політика України має пройти певні етапи удосконалення шляхом покращення нормативно-правової бази, розширення системи інструментів, завдань, пріоритетів скорочення боргів держави; реформування і реструктуризація економіки та фінансів; стабілізуючі дії уповноважених органів влади щодо макрофінансової стабілізації, що є актуальним сьогодні у життєдіяльності України.

Проведення дослідження показує, що сучасний стан боргової політики України є вкрай негативним, адже в умовах нестачі коштів держава не в змозі виконувати свої боргові зобов'язання, що веде за собою настання дефолту та підриву іміджу країни на світовому рівні.

Управління державним боргом потребує досконалого правового забезпечення щодо формування боргових зобов'язань, механізму їх управління, обслуговування і погашення в умовах, які склались в Україні на сучасному етапі. Уряду України необхідно реально вивчити картину обсягів державних запозичень, визначити критерії оцінки державного боргу, розробити механізм ефективного використання позичкових коштів та контролювати додержання оптимальної структури боргу, сумарно його обсягу і строків погашення.

Література:

1. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Артус М.М. Бюджетна система України: навчальний посібник / М.М. Артус. — Видавництво Європейського університету, 2005.
3. Державний борг України: механізм управління та обслуговування [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://economyandsociety.in.ua/journal/8_ukr/118.pdf
4. Пояснювальна записка до проекту Закону України "Про державний бюджет України на 2018 рік". Інформація про соціально-економічне становище країни. / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GH5EG00A

5. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>

6. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>

7. Сальникова Т.В. Державний борг України: оцінка та напрями підвищення ефективності управління [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.oaji.net/articles/2017/1900-152546353.pdf

8. Сокирко О.С. Аналіз сучасного стану державного боргу України / О.С.Сокирко. — Східна Європа: Економіка, Бізнес та Управління. — Випуск 6 (11) 2017 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ir.nusta.edu.ua/jspui/handle/123456789/2488>

9. Дем'янчук М.А., Коба О.С. Дослідження впливу державного боргу і дефіциту бюджету на національну економіку // Фінансові аспекти розвитку держави, регіону та суб'єктів господарювання: сучасний стан та перспективи. — Одеса, 2016.

10. Омелянєнко М.О. Модернізація політики управління державним боргом України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=5867&i=8>

11. Slav'yuk R. GOVERNMENT DEBT MANAGEMENT: CHALLENGES AND PERSPECTIVES / R. Slav'yuk, N. Slaviuk // Investment Management and Financial Innovations. — 2018. — No. 15. Issue 3. — P. 143—156.

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine (2010), "The Budget Code of Ukraine", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (Accessed 30 Sept 2018).
2. Artus, M.M. (2005), *Biudzhethna systema Ukrainy [Budget system of Ukraine]*, European University Publishing House, Kyiv, Ukraine.
3. Shelest, O.L. (2017), "The state debt of Ukraine: the mechanism of management and service", available at: <http://economyandsociety.in.ua/journal/8ukr/118.pdf> (Accessed 30 Sept 2018).
4. Verkhovna Rada of Ukraine (2018), "Explanatory note to the draft Law of Ukraine "On the State Budget of Ukraine for 2018", available at: www.search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GH5EG00A (Accessed 30 Sept 2018).
5. Official site of the State Statistics Service of Ukraine (2018), available at: <http://ukrstat.gov.ua> (Accessed 30 Sept 2018).
6. Official website of the Ministry of Finance of Ukraine (2018), available at: <http://www.minfin.gov.ua> (Accessed 30 Sept 2018).
7. Salnikova, T.V. (2017), "State Debt of Ukraine: Assessment and Directions for Improving Management Effectiveness", available at: www.oaji.net/articles/2017/1900-152546353.pdf (Accessed 30 Sept 2018).
8. Sokirko, O.S. (2017), "Analysis of the Current State of State Debt of Ukraine", *Eastern Europe: Economics, Business and Management*, vol. 6 (11), available at: <http://ir.nusta.edu.ua/jspui/handle/123456789/2488> (Accessed 30 Sept 2018).
9. Demyanchuk, M.A. and Koba, O.S. (2016), "Investigation of the impact of public debt and budget deficit on the national economy", [Financial aspects of development of the state, region and business entities: the current state and prospects. Collection of scientific works], Odessa, Ukraine.
10. Omelyanenko, M.O. (2018), "The modernization of Ukraine's public debt management policy", available at: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=5867&i=8> (Accessed 30 Sept 2018).
11. Slav'yuk, R. and Slaviuk, N. (2018), "Government debt management: challenges and perspectives", *Investment Management and Financial Innovations*, vol. 15, no. 3, pp. 143—156.

Стаття надійшла до редакції 25.10.2018 р.